

INGEBOEKT

Ich kal ooch Limburgs

Rob Belemans & Jos Van Thienen: *Ich kal ooch Limburgs.*

*Creatief lespakket voor de tweede en derde graad
van het secundair onderwijs.*

Hasselt: Provinciebestuur Limburg, 1998, 89 p.

"Waaw, mevrouw, tof, les over dialect!" De eerste reactie bij mijn tso-leerlingen van het vijfde jaar op de aangekondigde 'dialectlessen' was duidelijk. Dialect leeft namelijk nog in Maaseik en omstreken, niet alleen als 'vriendentaal' maar ook als thuistaal. Een niet-professionele schoolenquête in het Technisch Instituut Sint-Jansberg met de vraag 'wie spreekt er thuis dialect?' leverde bij 191 zesdejaars (tso en bso) namelijk 125 positieve antwoorden op; 65% beweert dus thuis een Limburgs dialect te spreken.

Het doel van de lessenreeks moest wel even verduidelijkt worden. "Nee, we gaan geen dialect stúderen; ja, we gaan het wel béstuderen." Geen lessen in dialect dus, maar wel óver. Niet alleen omdat het leer-

plan Nederlands voor de derde graad aso en tso regionale taalvariatie als taalbeschouwend domein voorschrijft, maar ook omdat de polemiek dialect-AN een dankbaar onderwerp is voor groepsdiscussies. Het hieronder besproken lespakket had zijn proefkonijntjes gevonden.

Dit najaar voerde het provinciebestuur van Limburg de veelbesproken dialectcampagne *Ich kal ooch Limburgs*. Deze campagne wou de Limburgers informeren over hun streektaal en ze sensibiliseren voor het behoud ervan. Bovendien wou het provinciebestuur de Limburgers inzicht doen krijgen in hun taalsituatie, waardoor ze beter 'gewapend' zouden zijn om de Nederlandse standaardtaal aan te leren. Het lespakket

met dezelfde naam situeerde zich, samen met een stickeractie en een wedstrijd, binnen deze campagne.

De campagne kende echter een slechte start. En dat nota bene door toedoen van de krant van eigen bodem, die het 'Limburgs' nochtans een warm hart toedraagt in en door haar regelmatige bijdragen over de Limburgse dialecten. Bij de lancering van de campagne in mei jl. blokletterde *Het Belang van Limburg*: 'Provincieraad wil dialect horen spreken op de Limburgse schoolbanken'. Genoeg aanleiding om de wijsvingertjes van de dialecttegenstanders weer de hoogte in te doen gaan. Want is het niet het dialect dat ons zo ver van de beheersing van een algemene Nederlandse standaardtaal vandaan houdt? Verontwaardiging alom. Maar ook het omgekeerde gebeurde. Een collega Nederlands kreeg in die periode van een leerling de opmerking: "Ziet u wel, mijnheer, nu hoeven we geen Nederlands meer te leren in school, ik mag dialect spreken in de klas." Beide partijen hebben het verkeerd begrepen.

De makers van *Ich kal ooch Limburgs* zeggen zeer duidelijk in de verantwoording wat nu eigenlijk het doel is van hun lespakket.¹ Het is zeker niet de bedoeling om Limburgse leerlingen het dialect van hun grootouders aan te leren, maar wel ze doen inzien dat de fouten die zij in hun 'vermeende Nederlands' maken, eigenlijk thuishoren in het andere taalsysteem, het dialect. In plaats van hun zogenaamde tussentaal 'aan te pakken' vanuit het Nederlands, willen de makers van het lespakket vertrekken van het andere taalsysteem, het dialect.

Hoe is het lespakket opgebouwd? *Ich kal ooch Limburgs* bestaat uit 16 lessen die in drie delen worden aangeboden. Na een *Instap* van twee lessen volgen een zestal

lessen over *Attitudes*. Hoe populair zijn dialecten nog? Hoe zit het met vooroordelen ten opzichte van dialect en zijn sprekers? Mag je overal en tegen iedereen dialect spreken? Hoe omschrijft het woordenboek 'dialect' en 'standaardtaal' eigenlijk? Dit deel biedt veel stof voor spreekoefeningen, panelgesprekken en discussies. Het derde en uitvoerigste deel, *Limburgs: een kennismaking*, omvat een achttal lessen die handelen over de kenmerken van de Limburgse dialecten, over regionale en generatiegebonden verschillen, over het onderzoek dat naar dialecten gevoerd wordt, over Limburgse tussentaal en ten slotte over de campagne van de Provincie Limburg. Leerlingen kunnen zelf op pad met een vragenlijst en maken zelf een dialectkaart.

Pluspunten aan dit lespakket zijn de uiterst verzorgde hoofdstukken - de lessen - zowel in lay-out als in opbouw. Elk lesontwerp begint met een doelstelling en een motivering. Daarna volgt een concrete uitwerking met werkbladen, vragenlijstjes, authentieke teksten en duidelijke dialectkaarten, rijk 'verlucht' met grappige tekeningetjes. Vaak heeft de leerkracht per les verschillende werkvormen ter beschikking, zodat hij of zij een grote vrijheid heeft in het kiezen van werkvorm, maar ook in het selecteren van lessen.

Toch zijn er volgens mij ook enkele minpunten aan het geheel. Een eerste minpunt is het gemis aan een 'kapstok' waaraan het geheel, maar vooral de acht lessen van het derde deel ophangen. Zo een kapstok, die leerlingen een houvast biedt in de verwerking van de lessenreeks, zou bijvoorbeeld kunnen uitgaan van de probleemstelling: *Stel, je wil Limburgse dialecten onderzoeken. Hoe ga je tewerk?* Vanzelf kom je dan bij de verschillende lessen uit het lespakket: hoe bepaal ik mijn onderzoeksgebied, met andere woorden wat is nu 'Limburgs'? wát

kan ik allemaal onderzoeken? alleen woorden of ook klanken? hóe kan ik dat doen? hoe kan ik mijn verzamelde gegevens dan verwerken? waarom worden er dialectkaarten gemaakt? Nu lijken al deze dialectologische aspecten ogenschijnlijk willekeurig samengebracht in deel drie.

Inhoudelijk blijken er ook enkele onvolkomenheden aan het lespakket. In les 9 bijvoorbeeld, waar de leerlingen zelf een kaart moeten maken aan de hand van een lijstje dialectvormen voor *koorts*, komen de plaatsnamen van het lijstje niet helemaal overeen met de plaatsnamen op de kaart. Op de verzamelopdracht van les 11 over generatieverschillen, waarbij de leerlingen op pad moeten om de dialectvariant voor een aantal AN-woorden en -zinnen op te vragen, was het beter geweest de informant te vragen naar zijn/haar dialect en niet naar zijn/haar gemeente, omdat het juist de bedoeling is temporele verschillen binnen één dialect op het spoor te komen.

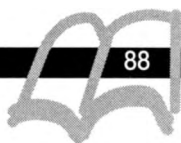
Het belangrijkste negatieve punt van dit lespakket is echter dat het vooropgestelde doel "*In deze brochure wordt kant en klaar lesmateriaal aangeboden voor het leerproces van Limburgs gekleurde thuistaal naar AN [...]*" (p. 7) niet gerealiseerd wordt. Het pakket biedt zeer veel informatie over Limburgse dialecten, maar het uiteindelijke doel daarvan, namelijk de leerlingen doen inzien dat veel taalfouten in hun zogezegde Nederlands vaak binnengeslopen dialectkenmerken zijn, wordt met dit lespakket niet gerealiseerd. De enige les die expliciet aansluit bij het vooropgestelde doel, is les 14 *Over Limburgse tussentaal*. Daar heb ik drie bedenkingen bij.

- (1) De leerlingen wordt gevraagd alle 'afwijkingen' van het AN die ze bij zichzelf of hun medeleerlingen waarnemen, te

inventariseren en zo mogelijk te verbeteren. Er is dus geprobeerd dit onderwerp inductief te benaderen. Maar kunnen leerlingen, die meestal in eigen streek verblijven en nooit met 'taalgevoelige oren' naar radio of televisie luisteren, fouten in hun eigen Nederlands wel herkennen? In mijn klassen bleek dat een probleem.

- (2) Een aantal 'dialectische tussentaalfouten' uit het gegeven lijstje blijken zo regionaal verschillend, dat ze voor de meeste van mijn leerlingen onbekend waren. Slechts enkele fouten zijn 'algemeen Limburgs' (waaronder bijvoorbeeld het voorkomen van sleeptonen - het typische 'zingen'! - en foutieve stemhebbende assimilatie in bijvoorbeeld *ik paZDe, de traB oB en af*). Omdat bepaalde andere kenmerken in onze streek niet voorkwamen, bleef de lengte van het gegeven lijstje beperkt tot vijf verschijnselen.
- (3) En wat met leerlingen die weinig of geen 'Limburgse' fouten maken? Die bijvoorbeeld wel *de broer* zeggen in plaats van *het broer*, die keurig *de gekochte auto* in plaats van *de gekoGDen auto* zeggen? Heeft een klassikale benadering van deze taalfouten hier wel zin? Dialectinterferentie is vaak zeer persoonlijk, zodat het misschien zinvoller is om deze fouten te behandelen naar aanleiding van een spreekbeurt of een mondeling boekverslag, zodat concreet en zo mogelijk individueel ingegaan kan worden op tussentaalverschijnselen.

Als wat meer aandacht aan het vooropgestelde doel besteed was, zouden de reacties bij de lancering van het lespakket misschien ook niet zo heftig geweest zijn. Maar heeft de Provincie hier zelf ook niet wat schuld

aan? Door het lespakket te kaderen in een dialectcampagne met stickers die als doel hebben *"de Limburgse burger op een ludieke manier sensibiliseren ten opzichte van dialect en dialectgebruik, en zij die fier zijn op hun dialect de kans geven om daarvoor uit te komen"* (perstekst van Sylvain Sleypen, Gedeputeerde voor Cultuur), krijgt het lespakket ook al een bepaalde 'stempel'.

Samengevat is het lespakket *Ich kal ooch Limburgs* een goed uitgewerkt, creatief en

'tof' lespakket, dat het dialect uit het bekende verdomhoekje probeert te halen. Leerlingen krijgen informatie over Limburgse dialecten en over de verhouding AN-dialect. Ideaal dus voor de Limburgse leerkracht die het over regionale taalvariatie wil hebben. Maar een pakket om leerlingen dialectfouten in hun tussentaal te leren herkennen zodat ze beter AN gaan beheersen, is het dus niet. Aan de leerkracht om deze bedenking voor ogen te houden, en het lespakket voor het juiste doel te gebruiken!

Joke Verbeek
Weertersteenweg 233
3640 Kinrooi

Noot

- 1 Wie meer informatie wenst over het lespakket, kan op de volgende adressen terecht:

Provinciebestuur Limburg, afdeling Cultuur en Bibliotheekwezen, Universiteitslaan 1, 3500 Hasselt, tel. (011)23 75 55, fax (011)23 75 10, E-MAIL cb@limburg.be

Instituut voor Naamkunde en Dialectologie, Faculteit Letteren KU Leuven, Blijde-Inkomststraat 21/2, 3000 Leuven, tel. (016)32 48 22, fax (016)32 47 67, E-MAIL rob.belemans@arts.kuleuven.ac.be